

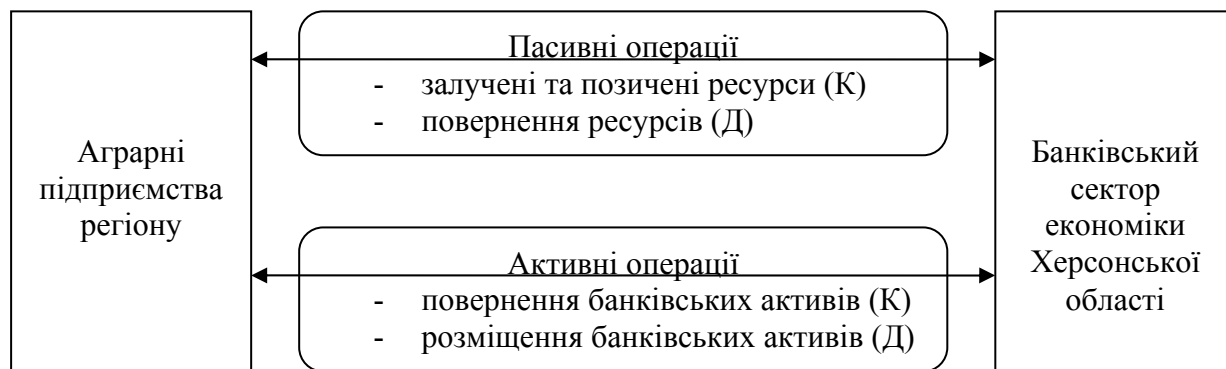

Рис. 2. Структура фінансового потоку аграрних підприємств регіону

Висновки. Необхідною умовою при виявленні об'єктивного процесу перерозподілу фінансових коштів у регіоні є дослідження значних розбіжностей абсолютних величин фінансових потоків порівняно з даними залишків (запасів) у більшості аграрних підприємств регіону. Виявити стійкі та функціонально значущі напрямки руху фінансових ресурсів може більш глибоке дослідження динаміки фінансових потоків аграрних підприємств регіону, з використанням даних економічних операцій.

Література:

1. Горбунов А.Р. Управление финансовыми потоками и организация финансовых служб сельскохозяйственных предприятий, региональных администраций и банков / А.Р. Горбунов. – М.: “Анкил”, 2000. – 296 с.
2. Качала Т.М. Методологія формування та управління фінансовими потоками регіону / Т.М. Качала, В.О. Черво. – Черкаси: Брама, 2007. – 232 с.

УДК 339.137.2:631.11

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Слинчук К.П. аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств. Наведені основні принципи оцінки конкурентоспроможності підприємств.

Theoretical and methodological aspects of estimation of competitiveness of agrarian enterprises are considered in the article. Basic principles over of estimation of competitiveness in enterprises are brought.

Постановка проблеми. Конкуренція є одним з найважливіших регуляторів ринкової економіки. В сучасних умовах розвитку економіки України конкуренція змушує підприємства, в тому числі сільськогосподарські, постійно підвищувати свою конкурентоспроможність, що дозволяє їм утримувати стійкі позиції на зовнішньому та внутрішньому ринках. Для цього, аналіз та оцінка конкурентоспроможності підприємства повинна бути детальною, що дасть можливість визначити конкурентний стан підприємства на сучасному етапі, динаміку та перспективи його розвитку. Отже, формування

системи оцінка конкурентоспроможності підприємства є необхідною для його ефективного функціонування на ринку.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Методичні аспекти та принципи оцінки конкурентоспроможності підприємства є предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. Зокрема, дане питання у своїх теоретичних надбаннях висвітлили Г.Л. Азоєв, В.А. Богомолова, Ф.Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, М.Портер, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинський, А.Д. Діброва, С. Кваша, Р.А Фатхутдінов., С.М. Клименко, О.Ф. Оснач, та ін. Проте, вивчення принципів оцінки конкурентоспроможності підприємства і досі залишається актуальним.

Постановка завдання. Дослідити теоретичні та методологічні аспекти оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Визначити основні принципи як вимога до формування оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств, надати їх характеристику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств можна аналізувати лише через поняття конкуренція, адже вона є первинною економічною категорією.

Як зазначають Синиця С.М., Гринів Л.В., Крупа О.М., конкуренція – це основний механізм ринкової економіки. Разом з її розвитком змінювалися форми і підхід до неї як до елемента ринку. Від початку існування конкуренції, тобто разом з розвитком ринкової економіки, здійснювалися спроби її обмеження. З метою захисту ринку держава змушена була забезпечити механізм конкуренції через законне регулювання, подолання нечесної конкуренції, заохочення розвитку малих і середніх підприємств, а також вилучення монополій і так званої монополістичної практики.

З економічної точки зору конкуренція, як стверджують вчені, має на меті максимізацію прибутку з продажу чи користі із закупівлі продуктів і послуг через економічних суб'єктів. Вона означає суперництво за джерела постачання в центри виробництва і трудовий колектив, а також ринки збуту. Діяльність підприємств спрямована на пошук нових ринків і збільшення своєї участі в них через виключення чи обмеження конкурентоспроможних суб'єктів [1, ст.152].

В економічній літературі, окремими науковцями, конкуренція розглядається як змагання виробників за обмеженні блага. З такою позицією ми погоджуємося. Конкурентоспроможність, як елемент конкуренції, є поняттям багатогранним. В практичному аспекті воно розглядається як конкурентоспроможність фірми, товару, послуг та ін

Так в працях І.З.Должанського і Т.О. Загорної конкурентоспроможність фірми розглядається як здатність виробляти й реалізовувати швидко, дешево, якісно, продавати в достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування. Конкурентоспроможність фірми розглядається ними як можливість ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку. При цьому враховується, що виробництво й реалізація конкурентоспроможних товарів – обов'язкова умова конкурентоспроможності фірми. Однак, як стверджують науковці, у ширшому змісті для забезпечення конкурентоспроможності необхідна систематична робота з

усього виробничо-господарського циклу, що приводить до конкурентних переваг у сфері науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, виробництва, управління, фінансів, маркетингу й т.п. Конкурентоспроможність фірми є результат її конкурентних переваг по всьому спектру проблем управління компанією [2, ст. 28].

Така позиція підтримується нами. Ми вважаємо, що лише система факторів забезпечує конкурентоспроможність фірми як цілісного суб'єкта конкурентного ринку.

Основна кількість наукових досліджень проблем конкурентоспроможності агарних підприємств є спробами адаптувати досвід міжнародних розробок до вітчизняних підприємств, що на практиці не завжди є можливим. Не існує і однозначного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємств.

Однак, більшість науковців на основі систематизації підходів вважають за доцільне сформулювати систему методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. Визначенні класифікаційні ознаки виділені в групи методів оцінки конкурентоспроможності господарюючих структур:

1. За ступенем охоплення аспектів функціонування підприємства.
2. За формою вираження результату оцінки.

За першою класифікаційною ознакою виділяють такі методи оцінки конкурентоспроможності підприємств як спеціальні – спрямовані на здійснення аналітичної функції при дослідженні окремих сторін діяльності підприємства та комплексні – орієнтовані на використання методів системного спрямування.

В таблиці 1 наведено класифікацію методів оцінки конкурентоспроможності підприємства за формою вираження результату оцінки.

Таблиця 1

**Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності підприємства
за формою вираження результату оцінки**

№	Група методів	Назва методу
1	Матричні	1. Матриця «Бостонської консалтингової групи» 2. Матриця І. Ансоффа 3. Матриця McKinsey 4. Матриця Shell 4. Матриця конкурентних стратегій М. Портера 5. Матриця А. Томпсона – А. Дж. Стрикленда 6. Матриця Хофера – Шендлера
2	Індексні	1. Метод, що базується на визначенні конкурентоспроможності продукції. 2. Метод, що базується на теорії ефективної конкуренції. 3. Метод, що ґрунтується на визначенні сили реактивної позиції. 4. Метод, що базується на теорії рівноваги фірми та галузі 5. Метод інтегральної оцінки. 6. Метод бенчмаркінгу.
3	Графічні	1. Багатокутник конкурентоспроможності. 2. Радар конкурентоспроможності. 3. Метод «профілів».

Джерело [3].

Як видно з таблиці 1, до матричних методів оцінки конкурентоспромож-

ності підприємства відноситься велика група методів. В основу даних методів покладено побудову двовимірних матриць, використовуючи пару взаємопов'язаних критеріїв, які мають вплив один на одного (наприклад, темпи зростання ринків збуту підприємства, відносна ринкова частина підприємства на цільових ринках, привабливість ринку збуту підприємства, конкурентоспроможність підприємства на цільових ринках та інші). Фактори, що утворюють відповідні матриці, наведені в таблиці 2

Таблиця 2

Фактори, які створюють основу матриці (за існуючими різновидами матриць)

Матриця	Фактори
Матриця І.Ансоффа "товар – ринок"	· Товар підприємства (існуючий й новий); · ринки підприємства (існуючі й нові)
Матриця БКГ	· Темпи зростання ринків збуту підприємства; · відносна ринкова частина підприємства на цільових ринках
Багатокритеріальні матриці: • матриця McKinsey; • матриця Shell; • матриця Г. Дея; • матриця Д. Монієсона; • матриця Мак Нейма; • матриця Хекса-Меджлафа	· Привабливість ринку збуту підприємства; · конкурентоспроможність підприємства на цільових ринках
Матриця М.МакДоналда	· Ступінь привабливості цільових ринків для підприємства; · конкурентні переваги підприємства на цільових ринках
Матриця А. Д. Литла; Матриця Браунлая – Барта; Матриця Хофера – Шендлера	· Стадія життєвого циклу товару підприємства; · конкурентні позиції підприємства на цільових ринках
Матриця конкурентних стратегій М. Портера	· Джерело конкурентних переваг; · стратегічна орієнтація підприємства (весь ринок або окремий сегмент)

Джерело [4, ст. 122]

Перевага матричних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства полягає в можливості розгляду процесів розвитку конкуренції в динаміці.

Недоліком цих методів є складні, трудомісткі розрахунки, але при наявності достовірної та повної інформації, що використовується, застосування матриць на практиці в результаті виявляється достатньо простим.

Загальний зміст індексних методів полягає в їх орієнтуванні на комплексний підхід, дані методи спрямовані на всебічний аналіз діяльності підприємства.

Індексні методи допомагають виявити слабкі та сильні сторони підприємства, розробити практичні рекомендації щодо дій менеджменту фірми для

посилення конкурентних переваг.

До недоліків цих методів можна віднести те, що зібрати всі необхідні дані для комплексного аналізу конкурентоспроможності достатньо складно, виникає необхідність залучення працівників практично всіх структур підприємства, великий обсяг трудомістких розрахунків.

Але, необхідно враховувати, що індексні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства, так як і матричні, об'єднують досить велику групу методів, кожен з яких має свої особливості, переваги та недоліки.

Графічні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства базуються на побудові радіальної діаграми конкурентоспроможності (радар, багатокутника). Значення обраних критеріїв діяльності підприємства відкладаються на радіальних осях циклограми, кількість осей дорівнює кількості критеріїв. Розраховані значення показників розміщують на осях рівномірно, збільшуючи по мірі їх віддалення від центра. Визначені точки на осях з'єднують ламаною лінією, яка утворює багатокутник конкурентоспроможності.

Перевагами даних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства є їх простота та високий ступінь наочності.

Графічні методи не орієнтовані на визначення інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства.

За результатами проведених досліджень можна зробити висновок, що система принципів дослідження і оцінки конкурентоспроможності підприємства відсутня через велику кількість різнопланових теоретико-методологічних підходів оцінки конкурентоспроможності фірми. Науковці до таких принципів відносять: системність, комплексність, об'єктивність, динамічність, безперервність, оптимальність, конструктивність. Їх класифікацію та коротку характеристику наведено в таблиці 3

Таблиця 3

Класифікація принципів оцінки конкурентоспроможності підприємства

№	Назва принципу	Суть принципу	Повнота розкриття (оцінка автора)
1	Принцип системності	Основою для оцінки рівня конкурентоспроможності і розробки відповідних рекомендацій можуть виступати лише результати системного аналізу впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства з урахуванням між факторних взаємозв'язків та обумовленого ними синергічного ефекту [5, ст. 340].	Недостатньо - враховуються кількісні і якісні параметри чинників, що впливають на рівень конкурентоспроможності
2	Принцип комплексності	Результати дослідження конкурентоспроможності підприємства повинні сполучати і оцінку ефективності процесу його адаптації до змінних умов функціонування, і ступінь реалізації стратегічного потенціалу, і конкурентні позиції підприємства відносно одного або декількох конкурентів, що розглядаються як база порівняння [5, ст. 340].	Недолік - не враховується застосування теоретико-методологічних підходів

№	Назва принципу	Суть принципу	Повнота розкриття (оцінка автора)
3	Принцип об'єктивності	Результати цього дослідження повинні відображати реальні конкурентні позиції суб'єкта господарювання, базуватися на достатньо повній і достовірній інформації про внутрішні і зовнішні умови його функціонування [4, ст. 135-136].	Недостатньо - оцінений суб'єктивізм дослідників
4	Принцип конструктивності	Визначається практичною спрямованістю самого дослідження конкурентоспроможності підприємства відповідно до поставленою мети, оскільки результати такого дослідження мають не тільки визначити і зафіксувати досягнутий рівень конкурентоспроможності, але і показати конкретні шляхи його підтримки і підвищення [4, ст. 138].	Недостатньо - чітко визначено цільову спрямованість конкурентоспроможності
5	Принцип динамічності	Основним завданням дослідження виступає не тільки і не стільки сама оцінка фактичних конкурентних позицій підприємства, скільки прогнозування їх зміни і розробка на цій основі ефективних управлінських рішень [4, ст. 136].	Недолік - не зазначається використання інноваційних методів конкурентної боротьби
6	Принцип безперервності	Процес дослідження та оцінки конкурентоспроможності та змін її рівня має носити безперервний характер (шляхом створення системи моніторингу ринку, чинників конкурентоспроможності, конкурентних позицій підприємства), оскільки дискретні оцінки не завжди дають можливість своєчасно зафіксувати стрибкоподібні зміни чинників конкурентоспроможності, оцінити можливі тенденції динаміки конкурентних позицій підприємства та своєчасно прийняти та реалізувати відповідні управлінські рішення [5, ст. 340].	Недолік - не враховується забезпечення довгострокових цілей підприємства
7	Принцип оптимальності	Об'єктом дослідження виступає не тільки сам рівень конкурентоспроможності, але і ступінь ефективності його досягнення. Принцип оптимальності припускає комплексну оцінку шляхів досягнення певних конкурентних позицій з урахуванням як прямих витрат, пов'язаних з реалізацією заходів щодо регулювання конкретного чинника, так і потенційних витрат на розвиток і підтримку конкурентної переваги в майбутньому [4, ст. 137].	Недолік - не вказано, що не має бути суттєвих кореляційних зв'язків між показниками внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єкта господарювання

Складено за вивченням літературних джерел [4, ст. 134-138], [5, ст. 340-341] та з нашими доповненнями.

Для успішного функціонування на ринку сільськогосподарські підприємства повинні регулярно проводити оцінку конкурентоспроможності. Це дасть змогу виявити приховані можливості підприємства, оцінити сильні та слабкі його сторони, розробити та впровадити відповідні управлінські дії.

Висновки. Результати проведених досліджень свідчать, що оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є основою для їх успішного функціонування на вітчизняному ринку.

Однак, проблема оцінки конкурентоспроможності підприємств залишається недостатньо дослідженою, більшість методик запозичені з міжнародної практики і їх не завжди можна адаптувати до вітчизняної економіки.

Досліджувані методи та принципи оцінки конкурентоспроможності мають свої переваги та недоліки, для найбільш ефективного аналізу рівня конкурентоспроможності організаціям слід застосовувати принцип системності, який, на думку більшості науковців, є практично універсальним.

Література:

1. Управління конкурентоспроможністю підприємств : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. М. Синиця, Л. В. Гринів, О. М. Крупа. – Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. – 408 с.
2. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2006. - 384 с.
3. Кухарук А. Д. Класифікація та аналіз методів оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств [Електронний ресурс]/ А. Д. Кухарук // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_1/Kuharuk_111.htm.
4. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Підручник/ Ю.Б. Іванов, М.О. Кизим, О.М. Тищенко, О.Ю. Іванов, О.В. Ревенко, Т.М. Чечетова-Терашвілі. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 320 с.
5. С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась, Т.В. Омеляненко., А.В. Вакуленко. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2006. - 527 с.

УДК 657

ПРІОРИТЕТИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Слепцов В.А. здобувач

Миколаївська філія Європейського університету

У статті розглянуті особливості розвитку сільських територій у контексті регіонального розвитку. Обґрунтовані пріоритетні напрями державної підтримки функціонування сільських територій у перспективі, зокрема соціальна інфраструктура.

In this paper the features of rural development in the context of regional development. Grounded priorities in state support for operation of rural areas in the future, including social infrastructure.

Постановка проблеми. Обґрунтування розвитку сільських територій в системі регіонального розвитку стає в останні роки одним із найактуальніших напрямів економічних досліджень. Можна виділити сукупність причин, які змушують економістів займатися сільським розвитком: втома людей у багатьох країнах від високоурбанізованої цивілізації, зростання престижу сільського способу життя як альтернативи міському; розуміння того, що без стійкого розвитку села неможливий прогрес і гармонійний розвиток регіонів у цілому; згортання сільської соціальної інфраструктури; перетворення сільських районів у зони бідності і соціального неблагополуччя; неефективність